

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
"УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ"
КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ

навчально-методичні рекомендації

Освітній рівень: *другий (магістерський)*
Галузь знань: *054 Соціальні та поведінкові науки»*
Спеціальності *054 «Соціологія»*
Статус дисципліни: *обов'язкова*

Ужгород -2022

Рюль В.О. Глобальні проблеми сучасності: навчально-методичні рекомендації (для здобувачів вищої *галузі знань* 05 «Соціальні та поведінкові науки», *спеціальності* 054 «Соціологія»). [Ужгород. нац. ун-т; ф-т суп. наук; кафедра соціології та соціальної роботи]. Ужгород, 2022.42 с.

Розробник: **Рюль Вікторія Олександрівна**, кандидат соціологічних наук, доцентка кафедри соціології та соціальної роботи, ДВНЗ «УжНУ»

Рецензенти: **Шандор Федір Федорович**, доктор філософських наук, завідувач кафедри соціології та соціальної роботи ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Афанасьєв Дмитро Миколайович, кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології та соціальної роботи Ужгородського національного університету

Методичні рекомендації розглянуто та затверджено на засіданні: **кафедри соціології та соціальної роботи** ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (*протокол № 13 від «24» травня 2022 р.*)

науково-методичної комісії **факультету суспільних наук** ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (*протокол № 8 від «7» червня 2022 р.*)

© Рюль В.О., 2022 р.

© ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2022 р.

ЗМІСТ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	4
2. ЗМІСТ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	5
3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	7
4. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	8
5. САМОСТІЙНА РОБОТА.....	8
6. ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА.....	11
7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА КОНТРОЛЮ.....	15
8. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ІСПИТУ	20
9. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДО МОДУЛЬНИХ КОНТРОЛІВ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ.....	23
10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	40

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Глобальні проблеми сучасності» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів напрямку (спеціальності) «Соціологія».

Міждисциплінарні зв'язки: з філософією, психологією, політологією, економікою, культурологією, статистикою, демографією, соціальною і демографічною статистикою,

соціальною структурою та соціальною стратифікацією, сучасними соціологічними теоріями, соціологією урбанізації та ін.

Метою викладання навчальної дисципліни «Глобальні проблеми сучасності» є створити у студентів уявлення про причини, сутнісний зміст та можливі шляхи вирішення глобальних проблем, «світову кризову динаміку», проблемах ресурсного дефіциту, боротьби провідних держав за ринки ресурсів, про сучасний «постіндустріалізм» у світовому співтоваристві.

Головними завданнями вивчення дисципліни «Глобальні проблеми сучасності» є знайомлення студентів з тими проблемами, які в цей час ученими планети трактуються як глобальні; узагальнити глобальне просторове мислення студентів; ознайомлення студентів з різними точками зору, навчитися бачити сильні й слабкі сторони пропонованих теорій, уміти виробляти й обґрунтовувати власну точку зору на дискусійні проблеми; сприяти вихованню людини «всесвіту», яка розуміє основні тенденції глобалізації, здатна брати особисту відповідальність за майбутнє не тільки своєї країни, а й планети в цілому; формувати базові знання про завдання, закономірності, етапи й форми глобального розвитку й сутності сучасних глобальних проблем суспільства та охорони навколишнього середовища.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей: вміння оцінювати пізнавальний потенціал наукових підходів та концепцій; здатність застосовувати професійно профільовані знання в галузі загальноосвітніх дисциплін у процесі розв'язання професійних завдань; побудова макро- і мікросоціологічних моделей; вміння застосовувати соціологічний підхід як узагальнюючий та синтезуючий задля аналізу складних проблем; знання та вміння використовувати методологію системного підходу до дослідження соціальної дійсності; знання основних закономірностей соціального розвитку, принципів, засад та технологій соціального прогнозування; знання та вміння аналізувати соціальну динаміку, соціальні процеси; знання методології та засобів соціологічного аналізу глобальних проблем.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- предмет і об'єкт геоглобалістики, її сучасну методологію, загальний зміст і завдання, відмінності між поняттями глобалістика та глобальна географія;
- історію розвитку наукових досліджень глобальних проблем; історико-географічний зміст глобальних процесів і явищ;
- головні закономірності існування і розвитку уявлення про глобальні проблеми, глобалізацію, глобалістику;
- виявляти явища глобалізації у навколишньому середовищі і з'ясовувати їх позитивні та негативні наслідки; сутність екологічного імперативу, проблем глобальної екології;
- суть окремих «великих» та «малих» глобальних проблем людства, форми їх прояву в різних регіонах світу, причинно-наслідкові зв'язки між ними;
- характеризувати зв'язок соціально-економічної відсталості з глобальними проблемами;
- прикладами проілюструвати можливі шляхи розв'язання глобальних проблем та пропонувати проекти їх розв'язання;
- сутність концепції сталого розвитку як стратегії розвитку людства на ХХІ ст., її географічний аспект; витоки, категорії, індикатори сталого розвитку; уміє здійснити моніторинг індикаторів сталого розвитку в навколишньому середовищі, роль суспільства у впровадженні ідей сталого розвитку; знає принципи реалізації цих ідей в різних країнах; визначити напрями діяльності міжнародних і вітчизняних організацій, що опікуються ідеєю сталого розвитку.

вміти :

- аналізувати процеси глобалізації як історичного процесу, глобальні проблеми світу за територіальним принципом; прояви глобалізації в господарському житті; різницю в рівнях та темпах вирішення глобальних проблем по регіонах світу; сучасні загрози світовій безпеці; проекти шляхів розв'язання глобальних проблем людства; взаємозв'язки глобальних проблем людства; процеси техногенного навантаження на навколишнє середовище, визначати масштаби техногенного навантаження в навколишньому середовищі та передбачати його глобальні наслідки; обґрунтовувати інтегративність дослідження глобальних проблем та визначати методи їх досліджень;
- висловлювати судження про основні напрями вирішення глобальних проблем людства; рух антиглобалістів; пропонувати способи розв'язання глобальних проблем людства;
- класифікувати глобальні проблеми людства за походженням, гостротою прояву у різних регіонах світу; проблеми найменш розвинутих країн; регіони світу відповідно до гостроти геоекологічної ситуації; стихійні природні та техногенні аварії та катастрофи; розрізняти глобальні, регіональні та локальні глобальні проблеми;
- наводити приклади впливу господарської діяльності людини на природні умови та природні ресурси; нових світових захворювань; посилення взаємозв'язків між країнами у всіх сферах життя у ХХ – ХХІ ст.; проявів екологічної дестабілізації світу; техногенних катастроф та міжнародного тероризму; транснаціональних корпорацій;
- називати міжнародні організації, що опікуються вирішенням глобальних проблем; основні поняття курсу; предмет і методи дослідження курсу; причини виникнення глобальних проблем; прояви глобальних проблем в окремих територіях та країнах; форми глобалізації;
- описувати стан природного середовища окремих регіонів світу; наслідки впливу глобальних проблем; негативні й позитивні наслідки глобалізації;

ЗМІСТ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1.

Тема 1. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК ТЕНДЕНЦІЯ РОЗВИТКУ ЛЮДСТВА. ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Визначення поняття «глобалізація». Основні підходи до визначення глобалізації. Періодизація розвитку науки в глобальному світі. Політекономічні концепції глобалізації. Класифікація глобальних проблем. Класифікація глобальних проблем за групами. Основні шляхи розв'язання екологічної проблеми. Моделі економічного розвитку.

Тема 2. СУТНІСТЬ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ, ЇЇ ЕФЕКТИ, ЕТАПИ, ЇЇ ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ, ЕКОНОМІЧНА ТА КУЛЬТУРНА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ

Сутність та походження поняття глобалізація. Негативні ефекти глобалізації
Позитивні ефекти глобалізації. Економічна глобалізація. Культурна глобалізація
Сутність та етапи глобалізації.

Тема 3. ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ: ПОНЯТТЯ, ГРУПИ, ВАРІАНТИ ВИРІШЕННЯ

Поняття глобальних проблем сучасності. Основні групи глобальних проблем сучасності. Теоретико-методологічна основою аналізу глобальних проблем сучасності. Критерії

виділення глобальних проблем сучасності. Основні варіанти вирішення глобальних проблем сучасності. Джерела глобальних проблем сучасності.

Тема 4. НАУКОВО-ТЕХНІЧНІ ПРИЧИНИ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ КРИЗИ
Основна причина деградації біосфери. Причин екологічної кризи більше, їх можна розділити на три групи. Ресурсна криза. Криза надвиробництва промислових відходів. Енерго-екологічна криза.

Модуль 2.

Тема 5. ГЛОБАЛЬНІ ХВОРОБИ ЛЮДСТВА У ХХІ СТ.

Основні показники гіподинамії. Причин розвитку гіподинамії. Основні симптоми гіподинамії. *Синдром метушливого життя та його характеристика*. Гіпертонічна хвороба і цукровий діабет як глобальні хвороби людства. Інтернет-залежність та ігроманія як хвороба сучасного інформаційного суспільства. Вірус імунодефіциту людини (ВІЛ) та наркоманія в сучасному світі. Світова пандемія як загроза глобальному світу: причини, масштаби поширення, шляхи боротьби. Вакцинація, етичні дилеми.

Тема 6. ПРОБЛЕМА МИРУ ТА РОЗЗБРОЄННЯ В СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ

Припинення невпинної гонки озброєнь, тобто демілітаризація економіки. Характеристика соціально-економічних укладів різних держав світу. Оцінка мілітаризованого глобального простору сучасності.

Тема 7. СОЦІАЛЬНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ЛЮДСТВА ТА МЕТОДИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Майбутнє суспільства як предмет дослідження. Методи розробки прогнозів. Глобальні моделі миру - прорив у майбутній світовий порядок. Майбутнє суспільство як предмет дослідження. Особливості моделювання глобальних прогнозів сучасності. Проблема виживання людської цивілізації або що ж у першу чергу загрожує людству? Виробництво і нагромадження зброї масового знищення, яка може вийти з-під контролю. Посилення антропогенного тиску на природу, екологічна проблема. Сировинна, енергетична і продовольча проблеми. Демографічні проблеми. Подолання країнами, які розвиваються, всебічної відсталості. Боротьба з небезпечними хворобами. Проблеми освоєння космосу і світового океану. Проблема подолання кризи культури, занепаду духовних, в першу чергу моральних цінностей, формування і розвиток нової суспільної свідомості з пріоритетом загальнолюдських цінностей. Елементи методології і методики прогнозного моделювання.

Тема 8. ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

Глобалізаційні виклики України. Світовий інституційний порядок. Загрози техноглобалізму. Виклики фінансового глобалізму. Глобальний виклик українській економіці. Інформаційна революція як глобальний виклик Україні. Масові еміграційні потоки українців в глобальному вимірі. Екологічна безпека України в глобалізаційних процесах.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Усього	Форма навчання: денна				
		у тому числі				
		Лекції	Практичні (семінарські)	Лабораторні	Індивідуальна робота	Самостійна робота
Модуль 1.						
Тема 1. Глобалізація як тенденція розвитку людства. глобальні проблеми світового господарства.	13	3	2			8
Тема 2. Сутність глобалізації, її ефекти, етапи, її позитивні та негативні наслідки, економічна та культурна глобалізація.	14	3	2			8
Тема 3. Глобальні проблеми сучасності: поняття, групи, варіанти вирішення.	13	3	3			8
Тема 4. Науково-технічні причини глобальної екологічної кризи.	14	3	2			9
Модульна контрольна робота	1					
Разом за модуль		12	9			33
Модуль 2.						
Тема 5. Глобальні хвороби людства у XXI ст.	13	3	3			7
Тема 6. Проблема миру та роззброєння в сучасному глобальному просторі	14	3	3			8
Тема 7. Соціальне прогнозування глобальних проблем людства та методи їх вирішення	13	3	3			7
Тема 8. Глобалізаційні процеси та їх вплив на соціально-економічний розвиток України	14	3	3			8
Модульна контрольна робота	1					
Разом за модуль		12	9			30
Разом за семестр	110	24	18			63

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна

1.	Глобальні проблеми навколишнього середовища	1	
2.	Глобальні проблеми суспільного розвитку	1	
3.	Епоха глобальних проблем: контексти виникнення і завдання географії у їх дослідженні	1	
4.	Глобалізація як стрижнева проблема світового розвитку. Глобалістська картина світу	1	1
5.	Глобальні проблеми забезпечення зайнятості економічно активного населення	1	
6.	Проблема подолання відсталості країн, що розвиваються й встановлення нового світового порядку	1	
7.	Проблеми забезпечення потреб людства в природних ресурсах	2	
8.	Проблеми раціонального освоєння Світового океану й космічного простору	1	
9.	Проблематика збереження й відновлення екологічної рівноваги	1	
10.	Проблеми ефективного використання досягнень НТР	1	
11.	Демографічні проблеми людства («демографічний вибух», депопуляція)	1	
12.	Етнічні проблеми, конфесіональні конфлікти сучасності й проблема трайбалізму в сучасному світі	1	
13.	Прогностика як сучасний новітній напрям наукових досліджень: завдання й об'єкти досліджень	1	1
14.	Досвід іноземної школи наукової прогностики	1	
15.	Досвід вітчизняного розвитку географічного глобального прогнозування	2	
16.	Прогнози щодо подальшого розвитку людства й їхній діахронічний аналіз	1	
	Разом	18	2

САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота є основним засобом засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять, без участі викладача. Час, відведений для самостійної роботи студента, повинен становити біля ¼ частини академічного кредиту і в навчальну та індивідуальну роботу викладача не обліковується.

Зміст самостійної роботи по кожній навчальній дисципліні визначається робочою навчальною програмою дисципліни та методичними рекомендаціями викладача.

Самостійна робота студентів забезпечується всіма навчально-методичними засобами, необхідними для вивчення конкретної навчальної дисципліни чи окремої теми: підручниками, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій, навчально-лабораторним обладнанням, інтерактивними навчально-методичними комплексами дисциплін, електронно-обчислювальною технікою тощо.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Які, на ваш погляд, основні причини виникнення й загострення глобальних проблем?	1	

2.	Чому від рішення проблеми війни й миру, припинення гонки озброєнь залежить рішення всіх інших глобальних проблем людства (ГПЛ)?	1	
3.	Які можуть бути наслідки світового ядерного конфлікту для біосфери Землі, для всього людства?	1	
4.	Яку економічну вигоду людству може принести роззброювання?	1	
5.	Що ви знаєте про створення «без'ядерних зон»?	1	
6.	Як сучасні політичні події (у тому числі війни й конфлікти в «гарячих точках» планети) впливають на ситуацію в світі й на можливість рішення ГПЛ?	1	
7.	Чи можна серед ГПЛ виділити як найбільш значимі наступні невирішені проблеми: гонку озброєнь, наростання екологічної кризи й загострення контрасту між «багатими» і «бідними» країнами? Відповідь аргументуйте.	2	
8.	Які ще проблеми, крім загальновизнаних, ви могли б віднести до розряду глобальних?	1	
9.	Як ви розумієте вираження: «Людство може вирішити глобальні проблеми, але йому може не вистачити часу...?»	1	
10.	Чи стосуються глобальні проблеми людства кожного жителя планети окремо? Чи можна змінити сучасну ситуацію?	2	
11.	Негативні зміни навколишнього середовища в різних країнах мають свою специфіку. У чому це виражається?	1	
12.	Поясніть вираз: «Екологічні проблеми не визнають державних кордонів».	1	
13.	Поясніть наступні поняття й терміни: «парниковий ефект», «глобальне потепління», «озонова дірка», «опустелювання», «трансграничне перенесення».	1	
14.	Відзначте на контурній карті райони загострення екологічної ситуації (зони екологічного нещастя) у світі й на території нашої країни.	1	
15.	Чому особливу небезпеку океанським водам несе забруднення їх нафтою й відходами її переробки?	1	
16.	Які наслідки для всієї планети має забруднення Світового океану? Поясніть на конкретних прикладах.	1	
17.	Перелічіть основні фактори деградації й руйнування лісів на нашій планеті.	2	
18.	Які проблеми у зв'язку з освоєнням Амазонії виникають у Бразилії, Південній Америці, у всього людства?	1	
19.	Які проблеми природокористування виникли в країнах, що розвиваються, у зв'язку з розвитком промисловості, сільського господарства, урбанізацією, перенесенням «брудних» виробництв?	1	
20.	У чому перевага альтернативних джерел	2	

	одержання енергії?		
21.	Які повинні бути основні напрямки екологічної політики?	1	
22.	Чи мають високорозвинені країни світу пряме відношення до глобальної демографічної проблеми?	1	
23.	Що таке «демографічний вибух»? Коли виник, для яких країн характерний?	1	
24.	Які проблеми виникають у світі внаслідок прискореного росту міст?	1	
25.	Які показники, на ваш погляд, можуть характеризувати «якість життя» населення?	1	
26.	Чому висока частка міського населення в багатьох країнах «третього світу» не може служити показником високого рівня життя?	1	
27.	Поясніть поняття й терміни: «демографічний тиск», «демографічний вибух», «помилкова урбанізація», «субурбанізація», «бідонвілі», «старіння населення».	1	
28.	Укажіть основні ареали еміграції й головні країни притягання мігрантів у наш час.	1	
29.	Наскільки правомірно, на ваш погляд, проведення «демографічної політики»? Чи не ущемляє вона права особистості?	2	
30.	Чому енергетична й ресурсна проблема має глобальний характер, хоча для багатьох країн світу вона не є гострою в цей час?	1	
31.	Назвіть країни світу, які мають у своєму розпорядженні найбільші запаси мінеральної сировини: вугілля, нафта, газ, залізна руда.	1	
32.	Які екологічні наслідки виникають при нерациональному використанні земельних (грунтових) ресурсів?	1	
33.	У чому складається унікальна роль лісів для нашої планети? Яку програму порятунку лісів могли б запропонувати ви?	1	
34.	Які багатства Світового океану освоюються зараз, а які будуть освоюватися у майбутньому?	1	
35.	Поясніть відмінності термінів: «земельні ресурси», «грунтові ресурси», «сільськогосподарські угіддя».	1	
36.	Як мінявся паливно-енергетичний баланс миру? Назвіть основні етапи.	1	
37.	Які багатства Світового океану освоюються зараз, а які будуть освоюватися у майбутньому?		
38.	Поясніть відмінності термінів: «земельні ресурси», «грунтові ресурси», «сільськогосподарські угіддя».	1	
39.	Як мінявся паливно-енергетичний баланс миру? Назвіть основні етапи.	1	
40.	Чи можна перебороти водний голод на нашій планеті?	1	
41.	Сформулюйте основні причини загострення глобальної продовольчої ситуації.	2	

42.	«У продовольчій проблемі поєднуються економічні, соціальні й політичні аспекти» - поясніть дане твердження.	1	
43.	Чому багато хто із країн, що розвиваються, змушені імпортувати продовольство, хоча в їхній економіці сільське господарство займає провідне місце?	1	
44.	Чи вважаєте ви, що збільшення самозабезпеченості країн, що розвиваються, продовольством допоможе вирішити продовольчу проблему в цих країнах? Або існують інші способи рішення даної проблеми?	1	
45.	Чи існує зв'язок продовольчої проблеми з іншими глобальними проблемами?	1	
46.	Чи можна стверджувати, що однією із причин тяжкого становища населення є нерівномірність у розподілі доходів?	1	
47.	Якими можливостями для збільшення виробництва продуктів харчування володіє сучасна наука? Наведіть приклади.	2	
48.	Що таке «зелена революція» і яка її роль у рішенні продовольчої проблеми?	1	
49.	Чому необхідне об'єднання зусиль всіх країн світу в рішенні глобальної продовольчої проблеми?	1	
50.	Укажіть відомі вам загальні риси й відмінності, що характеризують групу країн, що розвиваються.	1	
51.	Перелічіть основні показники, що характеризують соціально-економічну відсталість країн «третього світу»?	1	
52.	Як можна оцінити природні передумови для розвитку промисловості країн, що розвиваються?	2	
53.	Чи мають країни «третього світу» шанс виплатити зовнішній борг найближчим часом?	1	
54.	Які основні причини військових конфліктів на Африканському континенті в цей час? Наведіть конкретні приклади.	1	
55.	Які проблеми виникають в світі у зв'язку зі збереженням релігійної ворожнечі?	1	
	Разом	63	

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА СТУДЕНТА

Індивідуальна робота студента залежить від структури та змісту навчального предмету. Вона може включати наступні завдання:

- конспект із теми (модуля) за заданим планом або планом, який студент розробив самостійно (як виняток, для студентів денної форми навчання з невеликих за обсягом навчальних курсів та для студентів заочної форми навчання);
- реферат з теми (модуля) або вузької проблематики (як виняток, для студентів денної форми навчання з коротких навчальних курсів та для студентів заочної форми навчання);
- розв'язування та складання розрахункових або практичних (наприклад, ситуативних) задач різного рівня з теми (модуля) або курсу;

Питання для самостійного опрацювання:

Суспільна проблема злочинності - як глобальна і національна.
Виокреміть основні поняття та ознаки злочинності.
Розкрийте взаємозв'язок понять «злочинність» і «злочин».
За якими основними критеріями розрізняють види злочинності.
Назвіть основні показники злочинності.
Які основні детермінанти впливають на динаміку злочинності?
Латентна злочинність і основні її види. Які фактори впливають на латентність злочинності? Сучасне поняття латентної злочинності.

Список рекомендованої літератури:

Бююль А. ЗРББ : искусство обработки информации. Анализ статистических данных и восстановление скрытых закономерностей : [пер. с нем.] / А. Бююль, П. Цёфель. - СПб. : [б. и.], 2001. - 123 с.
Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології : теорія і практика : у 3 кн. / А. П. Закалюк. - К. : Вид. Дім "Ін Юре", 2007. - Кн. 1 : Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. - 424 с.
Кримінологія : підручник для студентів вищих навчальних закладів / [О. М. Джужа, Я. Ю. Кондратьєв, О. Г. Кулик, П. П. Михайленко та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужі]. - К. : Юрінком Інтер, 2002. - 416 с.
Литвак О. М. Протидія організованих злочинності / О. М. Литвак // Право України. - 2004. - № 4. - С. 18-26.
Литвак О. М. Злочинність, її причини та профілактика / О. М. Литвак. - К. : [б. в.], 1997. - 167 с.
Методика аналізу преступности : методическое пособие / [А. И. Долгова, С. В. Тюрин, В. А. Серебрякова и др.]. - М. : ВИПП, 1986. - 118 с.
Методика кримінологічного аналізу злочинності в Україні / [за заг. ред. О. М. Джужі]. - К. : Київський нац. ун-т внутрішніх справ, 2006. - 190 с.
Никифорчук Д. Й. Умови та причини, що сприяють організованій злочинності / Д. Й. Никифорчук, О. М. Сніцар, Є. М. Білоус // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією. - 2003. - № 7. - С. 34-40.
Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. праць АПрН України. Інтернет вивчення проблем злочинності. - Х. : Право, 2004. - Вип. 8, (2004). - 239 с.
Сервецький І. В. Оперативно-технічне забезпечення боротьби з організованою злочинністю / І. В. Сервецький, З. М. Теслюк, В. П. Шеломенцев // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією. - 2001. - № 3. - С. 44-51.
Шакун В. І. Урбанізація і злочинність : монографія / В. І. Шакун. К. : [б. в.], 1996. - 230 с.

Питання для самостійного опрацювання:

Фобії: визначення, проблеми виникнення.
Фобії «популярні» у середовищі студентської молоді.
Що таке Специфічні (ізолювані) фобії.
Що проковує Специфічні (ізолювані) фобії.
Симптоми Специфічних (ізолюваних) фобій.
Діагностика та лікування Специфічних (ізолюваних) фобій.
Чи загрожують фобії життю людини у суспільстві?
Ваші пропозиції щодо подолання страхів різного характеру.

Список рекомендованої літератури:

Байкова І. А. Клініка і сучасна терапія тривожних розладів /

- І. А. Байкова. - Мінськ : БелМАПО, 2009. - 34 с.
- Дубравська Д. М. Основи психології / Д. М. Дубравська. - Львів : Світ, 2001. - 280 с.
- Нетерпимость в России : старые и новые фобии : [под ред. Г. Витковской, А. Малашенко]. - М. : Эксмо, 1999. - 196 с.
- Нордоне Д. Страх, паніка, фобія / Дж. Нордоне. - Москва : Психотерапія, 2008. - 348 с.
- Хрущ І. А. Тривожнафобическое розлад дитинства / І. А. Хрущ. - Мн.БГМУ, 2004. - 18 с.
- Щербатих Ю. В. Психофізіологічні і клінічні аспекти страху, тривоги й фобій / Ю. В. Щербатих, Є. І. Івлева. - Воронеж : Витоки, 1998. - 100 с.
- Щербатих Ю. Избавиться от страха? Это просто! / Ю. Щербатих. - М. : Эксмо, 2006. - 305 с.

Питання для самостійного опрацювання:

- Статева деморалізація як суспільна проблема.
- Причини статевої деморалізації неповнолітніх дівчат.
- Наслідки статевої деморалізації неповнолітніх дівчат.

Список рекомендованої літератури:

- Валюк О. Я. Моральні орієнтації особистості як предмет соціально-психологічного дослідження / О. Я. Валюк // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. — К. : Гнозис, 2010. — Т. XII. — Ч. 1. — С. 109—121.
- Васютинський В. О. Хлопці і дівчата : статево-рольове виховання у родині / В. О. Васютинський // Вихователю про психологію та педагогіку сексуального розвитку дитини : наук.-метод. зб. [за ред. Т. В. Говорун]. — К. : Інститут змісту і методів навчання, 1996. — С. 59—69.
- Виховні дороговкази в людській любові // Напрямні для статевого виховання. — Львів : Мон-р Свято-Іванівська Лавра ; Свічадо, 2004. — 37 с.
- Вплив засобів масової інформації та інших джерел на формування здорового способу життя дітей та молоді [Електронний ресурс].
Режим доступу : <http://www.health.gov.ua>. — Назва з контейнера.
- Говорун Т. В. Порнографія та проститування як дискримінація статі // Гендерна психологія : навч. посіб. / Т. В. Говорун, О. М. Кікінеджи. — К. : Академія, 2004. — С. 242—244.
- Говорун Т. В. Секс на продаж // Твоє сексуальне та репродуктивне здоров'я. Випускникам шкіл-інтернатів для дітей сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування / Т. В. Говорун, О. М. Кікінеджи, О. Б. Кізь. — Тернопіль : Навчальна книга - Богдан, 2002. — С. 94—104.
- Говорун Т. В. Сексуальність та статева поведінка в Україні. Проблеми сьогодення та перспективи / Т. В. Говорун, Б. М. Вортник. — К. : Центр сексології, 1995. — 104 с.
- Говорун Т. В. Соціалізація статі та сексуальності : монографія / Т. В. Говорун. — Тернопіль : Навчальна книга - Богдан, 2001. — 240 с.
- Говорун Т. В. Стать та сексуальність : психологічний ракурс : навч. посіб. / Т. В. Говорун, О. М. Кікінеджи. — Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 1999. — 384 с.
- Шиделко А. Соціологічні аспекти розвитку секс-бізнесу в Україні та за кордоном / А. Шиделко // Педагогіка і психологія професійної освіти. — 2007. — № 3. — С. 164—176.
- Шиделко А. В. Вплив оточуючого середовища на формування негативних стереотипів статевої поведінки у підлітків / А. В. Шиделко // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : збірник наукових праць / [за ред. Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО та О. Г. РОМАНОВСЬКОГО]. — Харків : НТУ "ХПІ", 2008. — Вип. 18 (22). — С. 134—141.

Шиделко А. В. Проституція неповнолітніх як крайній прояв статевої деморалізації / А. В. Шиделко // Соціальні технології. Актуальні проблеми теорії та практики : міжнародний міжвузівський збірник наукових праць. — Запоріжжя : ГУ “ЗІГМУ”, 2011. — Вип. 50. — С. 434—441.

Шиделко А. В. Роль соціальних зв'язків у формуванні статевої культури підлітків / А. В. Шиделко // Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. Серія : Соціологія і політичні науки. — Одеса, 2011. — Т. 16. — Вип. 10. — С. 678—683.

Питання для самостійного опрацювання:

Які проблеми людства називаються глобальними? Які причини виникнення цих проблем? У чому полягають особливості глобальних проблем сучасності?

Схарактеризуйте найголовніші («зовнішні» і «внутрішні») глобальні проблеми сучасного людства. Порівняйте рівень гостроти цих проблем у світі та в Україні. Через які негативні явища проявляються ці проблеми у вашому регіоні? Що вже робиться і що, на вашу думку, потрібно зробити для подолання цих явищ?

Поясніть, чому лише спільними зусиллями народи Землі можуть розв'язати глобальні проблеми?

Чи виключає необхідність формування планетарної або глобальної свідомості потребу у розвитку національної свідомості? Обґрунтуйте свою відповідь.

Викладіть письмово вашу думку про те, чи сприяє вивчення курсу «Соціальні проблеми сучасного суспільства» формуванню у вас поглядів та ідей, необхідних для розв'язання не лише глобальних, а й інших життєвих проблем?

Список рекомендованої літератури:

Власов В. І. Глобалізація і глобальна продовольча проблема / В. І. Власов // Економіка АПК. - 2004. - № 1. - С. 15-22.

Власов В. Тенденції та проблеми глобальних процесів у світовій продовольчій сфері / В. Власов // Економіка України. - 2006. - № 3. - С. 75-80.

Гайдуцький А. П. Міжнародні інвестиційні процеси у розв'язанні глобальної продовольчої проблеми / А. П. Гайдуцький // Актуальні проблеми економіки. - 2006. - № 1. - С. 111-121.

Ляшенко Д. О. Глобальні проблеми сучасності та їх можливий прояв в Україні / Д. О. Ляшенко // Український географічний журнал. - 2002.

№ 3. - С. 63-68.

Олійник Я. Глобальні проблеми людства : контексти виникнення / Я. Олійник // Краєзнавство. Географія. Туризм. - 2006. - № 38. - С. 3-4.

Сиротенко А. Глобальні проблеми людства / А. Сиротинко // Географія та основи економіки в школі. - 2002. - № 1. - С. 11-16.

Хефлінг Г. Тревога в 2000 году : бомбы замедленного действия нашей планете / Г.

Хефлинг ; пер. с нем.: М. С. Осиповой, Ю. М. Фроловой ; авт. предисл. С. Б. Лавров. - М. : Мысль, 1990. - 270 с.

Питання для самостійного опрацювання:

Яка загальна характеристика демографічної ситуації у світі та в Україні?

Основними причинами зниження народжуваності в Україні вважають...

За допомогою яких основних демографічних показників можна оцінити суспільне здоров'я населення?

Що таке середня тривалість життя людини?

Що таке народжуваність? Які основні причини зниження народжуваності?

Які основні причини смертності працездатного населення?

Соціально-демографічний стан України: характеристика, проблеми та перспективи.

Список рекомендованої літератури:

Лібанова Е. М. Шлюб, сім'я та дітородні орієнтації в Україні / Е. М. Лібанова, О. І. Щербина. - К. : АДЕФ-Україна, 2008. - 87 с.

Жилка Н. Стан репродуктивного здоров'я в Україні (медико- демографічний огляд)/ Жилка Н., Іркіна Т., Стащенко В. - К. : Ін-т економіки НАН України, 2001. - 68 с.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА КОНТРОЛЮ

Згідно рішення Вченої ради УжНУ від 25 березня 2010 р. та «Тимчасового положення про систему оцінювання навчальної діяльності, порядок переведення, відрахування та поновлення студентів, які навчаються за кредитно-модульною системою організації навчального процесу в УжНУ» (від 15 лютого 2007 р.) навчальна діяльність студента оцінюється наступним чином.

Для лекційно-практичних, лекційно-лабораторних або лекційно-семінарських дисциплін 50 % балів оцінки модульного контролю виставляє лектор на підставі результатів перевірки рівня засвоєння теоретичного матеріалу дисципліни (теоретичний компонент оцінки). Теоретичний компонент оцінки складається з сумарних результатів проведених викладачем контрольних робіт.

50 % балів (практичний компонент) виставляє викладач, який веде практичні, лабораторні або семінарські заняття. Практичний компонент оцінки модульного контролю лекційно-практичних, лекційно-лабораторних або лекційно-семінарських дисциплін складає поточна успішність – усні та письмові відповіді під час занять (не більше 30 % балів), оцінка письмових домашніх завдань або підготовки, виконання та захисту лабораторних робіт (не більше 20 % балів).

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТА

Мінімальний бал для отримання позитивної оцінки	Оцінка за розширеною національною шкалою (екзамен, диф. залік)	Критерії знань	Оцінка за шкалою ECTS
90 - 100	Відмінно	Студент виявляє початкові творчі здібності, самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; знаходить джерела інформації та самостійно використовує їх відповідно до цілей, поставлених викладачем дисципліни. Студент вільно висловлює власні думки, визначає програму особистої пізнавальної діяльності, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особисту позицію щодо них; без допомоги викладача знаходить джерела інформації і використовує одержані відомості відповідно до мети та завдань власної пізнавальної діяльності. Використовує набуті знання і вміння в нестандартних ситуаціях.	A

82-89	Добре	Студент вільно (самостійно) володіє вивченим обсягом матеріалу, в тому числі застосовує його на практиці; вільно розв'язує завдання в стандартних ситуаціях, самостійно виправляє, допущені помилки, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу дисципліни.	B
74-81	Добре	Студент вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати її на практиці, контролювати власну діяльність, виправляти помилки і добирати аргументи на підтвердження певних думок під керівництвом викладача.	C
64-73	Задовільно	Студент може відтворити значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, за допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, порівнювати, робити висновки, виправляти допущені помилки.	D
60-63	Задовільно	Студент володіє матеріалом на рівні, вищому за початковий, здатний за допомогою викладача логічно відтворити значну його частину.	E
35-59	Незадовільно	Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу з дисципліни.	FX
1-34	Незадовільно	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів дисципліни, що позначаються ним окремими словами чи реченнями.	F

За звичайний (недиференційований) залік національна оцінка «зараховано» відповідає оцінці від 50 до 100 балів за 100-бальною шкалою, а оцінка «незараховано» – від 35 до 49 балів.

За результатами двох модульних контролів визначається підсумкова семестрова оцінка успішності студента (середній бал за два модульні контролі) з кожної навчальної дисципліни за 100-бальною шкалою та виставляється державна оцінка за розширеною національною шкалою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») відповідно до шкали переведення балів.

Студент, який отримав до 34 балів не допускається до складання заліку/іспиту та повинен відпрацювати матеріал з дисципліни в установленому порядку.

Інформація про підсумкову успішність студентів з навчальної дисципліни за семестр подається викладачем у деканат.

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання результатів навчання та методами демонстрування з навчальної дисципліни є:

- поточний контроль – здійснюється для всіх видів аудиторних занять під час їх проведення. Метою поточного контролю є визначення рівня досягнень дисциплінарних результатів навчання студента за певним розділом (темою) робочої програми дисципліни, практичними заняттями, самостійною роботою;
- проміжний (модульний) контроль має на меті оцінювання знань, умінь та практичних навичок студента, набутих під час засвоєння теоретичного і практичного матеріалу після вивчення логічно завершеної частини навчальної дисципліни;
- підсумковий контроль передбачає комплексне оцінювання рівня сформованості результатів навчання з дисципліни.
- **Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання**

- *Форми поточного контролю*: розв'язування задач (обчислення статистичних показників), самостійна робота, стандартизовані тести, аналітичний звіт, реферат, доповідь з презентацією.
- Знання, вміння та навички студентів оцінюються через визначення якості виконання конкретизованих завдань. Кількісна оцінка певного поточного контролю за конкретним видом навчального заняття визначається як сума балів за окремі види навчальної роботи. Максимальна кількість балів, яку може отримати студент за результатами поточного контролю протягом одного модуля – 50.
- *Форма модульного контролю*: контрольна робота. Передбачає розкриття теоретичних питань і розв'язування задач. Кожне завдання модульної контрольної роботи (2 теоретичні і 3 практичні завдання) оцінюється окремо. Загальна оцінка розраховується як сума оцінок: теоретична частина – 20 балів (по 10 балів кожне теоретичне питання); практична частина оцінюється в 30 балів – по 10 балів за кожне завдання (разом за контрольну – 50 балів). Підсумкова оцінка за кожний модуль складається із суми балів за поточне оцінювання і результату модульної контрольної роботи (максимальна оцінка – 100 балів).
- Форма підсумкового семестрового контролю: іспит у формі комп'ютерного тестування.
- Результат екзаменаційного контролю визначається як середньоарифметичне значення двох модулів. Якщо студент погоджується з набраною кількістю балів, ця оцінка може бути виставлена в екзаменаційну відомість. Якщо студент не отримав достатньої кількості балів (менше 60) або не погоджується з підсумковою оцінкою, то він складає іспит у формі письмової роботи. Максимальна оцінка за письмову роботу на іспиті – 100 балів.

- Змістові модулі можуть оцінюються наступним чином:

Модульна контрольна робота	Оцінка за роботу на практичних заняттях	Індивідуальна робота студента	Всього
40 балів	40	20	100

- *Семестрова оцінка є результатом середнього арифметичного балів двох змістових модульних контролів (наприклад, студент за результатами першого модульного контролю набрав 80 балів; за результатами другого модульного контролю набрав 90 балів; семестрова оцінка у подібному випадку виставляється так: $(80+90) : 2 = 85$)*
- Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль1)

- Поточне оцінювання та самостійна робота				Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	40	100
15	15	15	15		

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль2)

Поточне оцінювання та самостійна робота				Модульна контрольна робота	Сума
T5	T6	T7	T8	40	100
15	15	15	15		

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	4	5	4	5
Лабораторні заняття (допуск, виконання та зихист)				
Комп'ютерне тестування при тематичному оцінюванні	2	10	2	10
Презентація	1	20	1	20
Реферат				
Есе	1	10	1	10
Модульна контрольна робота		40		40
Разом		100		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Критерії оцінювання теоретичних завдань на модульній контрольній роботі (максимальна кількість за 1 завдання – 10 балів):

0 – студент не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити; 1 – 3 балів – студент не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань; 4 – 6 балів – студент відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні статистичні показники, але здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою; 7 – 9 балів – студент достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, послуговується науковою термінологією, але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації; 10 балів – студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією.

- *Критерії оцінювання практичних завдань на модульній контрольній роботі (максимальна кількість за 1 завдання – 10 балів):*
- 0 балів – студент не розуміє змісту практичного завдання; 1 – 3 бали – обчислює статистичні показники тільки з підказкою; 4 – 6 балів – при обчисленні статистичних показників студент допускає істотні неточності та помилки; 7 – 9 балів – при розв'язуванні задач студентом допускаються неістотні неточності та незначні помилки; 10 балів – студент розв'язує задачі стандартним або

- оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
- **Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю**
 - Підсумковий семестровий контроль з дисципліни «Соціальна і демографічна статистика» здійснюється в письмовій формі за екзаменаційними білетами. Екзаменаційний білет складається з п'яти завдань, що носять стереотипний (2 завдання по 15 балів), діагностичний (2 завдання по 20 балів) та евристичний характер (1 завдання – 30 балів).
 - *Критерії оцінки стереотипного завдання (максимальна кількість за 1 завдання – 15 балів):*
 - 0 балів – студент не розуміє змісту практичного завдання; 1 – 4 бали – вирішення завдання містить лише формулу розрахунку; 5 – 8 балів – вирішення завдання містить формулу розрахунку та пояснення до неї; 9 – 11 балів – вирішення завдання містить формулу розрахунку, пояснення до неї та обґрунтування використання саме цієї формули; 12 – 14 балів – вирішення завдання містить формулу розрахунку, пояснення до неї, обґрунтування використання саме цієї формули та підстановку вхідних даних у формулу; 15 балів – вирішення завдання містить формулу розрахунку, пояснення до неї, обґрунтування використання саме цієї формули, підстановку у формулу, правильний розрахунок та висновок за результатом розрахунку.
 - *Критерії оцінки діагностичного завдання (максимальна кількість за 1 завдання – 20 балів):*
 - 0 балів – студент не розуміє змісту практичного завдання; 1 – 5 бали – розв'язання завдання містить лише формули розрахунків або деякі елементи з окремих тем дисципліни; 6 – 10 балів – завдання вирішено неправильно, але деякі розрахунки відповідають ситуації, що розглядається в завданні; 11 – 15 балів – завдання вирішено частково правильно, висновки носять поверховий характер; 16 – 19 балів – завдання вирішено правильно, у розв'язанні використано весь необхідний статистичний інструментарій, наведені пояснення до розрахунків, зроблені аргументовані висновки, але мають місце деякі неточності в обґрунтуванні відповіді або висновків; 20 балів – завдання виконано бездоганно, якісно оформлено, наведена доцільність використання того чи іншого статистичного інструментарію в аналізі запропонованої ситуації, за результатами розрахунків зроблені аргументований аналітичний висновок та узагальнення.
 - *Критерії оцінки евристичного завдання (максимальна кількість за 1 завдання – 30 балів):*
 - 0 балів – студент не розуміє змісту практичного завдання; 1 – 6 бали – вирішення завдання містить лише формули розрахунків, що не відповідають ситуації, яка розглядається; 7 – 12 балів – завдання вирішено неправильно, але деякі розрахунки відповідають ситуації, що розглядається; 13 – 18 балів – завдання виконано частково правильно, наведена доцільність використання деякого статистичного інструментарію в аналізі запропонованої ситуації, висновки носять поверховий характер; 19 – 24 балів – завдання виконано частково правильно, якісно оформлено, наведена доцільність використання того чи іншого статистичного інструментарію в аналізі запропонованої ситуації, але за результатами розрахунків зроблені не повні аналітичні висновки і мають місце три неточності у розрахунках; 25 – 29 балів – завдання виконано правильно, якісно оформлено, наведена доцільність використання того чи іншого статистичного інструментарію в аналізі запропонованої ситуації, але за результатами розрахунків зроблені не повні аналітичні висновки і має місце одна неточність у розрахунках; 30 балів – завдання виконано бездоганно, без жодної помилки, якісно оформлено, наведена доцільність використання того чи іншого статистичного інструментарію в аналізі

запропонованої ситуації, за результатами розрахунків зроблені аргументовані аналітичні висновки та узагальнення.

- Підсумкова оцінка з дисципліни здійснюється згідно з Методикою переведення показників успішності знань студентів Університету в систему оцінювання за шкалою ECTS.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ІСПИТУ „Глобальні проблеми сучасності ”

1. Періодизація розвитку науки в глобальному світі
2. Глобалізація як тенденція розвитку людства.
3. Політекономічні концепції глобалізації
4. Класифікація глобальних проблем
5. Класифікація глобальних проблем за групами
6. Основні шляхи розв'язання екологічної проблеми
7. Моделі економічного розвитку
8. Гіподинамія
9. Інформаційна втома
10. Алергія – хвороба ХХІ ст.
11. Синдром метушливого життя.
12. Гіпертонічна хвороба і цукровий діабет.
13. Інтернет-залежність
14. Ігроманія.
15. СНІД. Наркоманія.
16. Хвороби ХХІ ст. (різного роду узалежнення).
17. Місце і роль у світовому господарстві країн, що розвиваються.
18. Відвернення термоядерної війни як першочергове завдання людства.
19. Глобальні моделі миру - прорив у майбутній світовий порядок
20. Майбутнє суспільство як предмет дослідження
21. "Людську революцію" як варіант рішення глобальних проблем.
22. Основні індикатори базової моделі.
23. Охарактеризуйте побудову пошукових різноманітних моделей на підставі базової моделі.
24. Які, на ваш погляд, основні причини виникнення й загострення глобальних проблем?
25. Чому від рішення проблеми війни й миру, припинення гонки озброєнь залежить рішення всіх інших глобальних проблем людства (ГПЛ)?
26. Які можуть бути наслідки світового ядерного конфлікту для біосфери Землі, для всього людства?
27. Яку економічну вигоду людству може принести роззброювання?
28. Що ви знаєте про створення «без'ядерних зон»?
29. Як сучасні політичні події (у тому числі війни й конфлікти в «гарячих точках» планети) впливають на ситуацію в світі й на можливість рішення ГПЛ?
30. Чи можна серед ГПЛ виділити як найбільш значимі наступні невирішені проблеми: гонку озброєнь, наростання екологічної кризи й загострення контрасту між «багатими» і «бідними» країнами? Відповідь аргументуйте.
31. Які ще проблеми, крім загальноновизнаних, ви могли б віднести до розряду глобальних?
32. Як ви розумієте вираження: «Людство може вирішити глобальні проблеми, але йому може не вистачити часу...?»

33. Чи стосуються глобальні проблеми людства кожного жителя планети окремо? Чи можна змінити сучасну ситуацію?
34. Негативні зміни навколишнього середовища в різних країнах мають свою специфіку. У чому це виражається?
35. Поясніть вираз: «Екологічні проблеми не визнають державних кордонів».
36. Поясніть наступні поняття й терміни: «парниковий ефект», «глобальне потепління», «озонова дірка», «опустелювання», «трансграничне перенесення».
37. Відзначте на контурній карті райони загострення екологічної ситуації (зони екологічного нещастя) у світі й на території нашої країни.
38. Чому особливу небезпеку океанським водам несе забруднення їх нафтою й відходами її переробки?
39. Які наслідки для всієї планети має забруднення Світового океану? Поясніть на конкретних прикладах.
40. Перелічіть основні фактори деградації й руйнування лісів на нашій планеті.
41. Які проблеми у зв'язку з освоєнням Амазонії виникають у Бразилії, Південній Америці, у всього людства?
42. Які проблеми природокористування виникли в країнах, що розвиваються, у зв'язку з розвитком промисловості, сільського господарства, урбанізацією, перенесенням «брудних» виробництв?
43. У чому перевага альтернативних джерел одержання енергії?
44. Які повинні бути основні напрямки екологічної політики?
45. Чи мають високорозвинені країни світу пряме відношення до глобальної демографічної проблеми?
46. Що таке «демографічний вибух»? Коли виник, для яких країн характерний?
47. Які проблеми виникають у світі внаслідок прискореного росту міст?
48. Які показники, на ваш погляд, можуть характеризувати «якість життя» населення?
49. Чому висока частка міського населення в багатьох країнах «третього світу» не може служити показником високого рівня життя?
50. Поясніть поняття й терміни: «демографічний тиск», «демографічний вибух», «помилкова урбанізація», «субурбанізація», «бідонвілі», «старіння населення».
51. Укажіть основні ареали еміграції й головні країни притягання мігрантів у наш час.
52. Наскільки правомірно, на ваш погляд, проведення «демографічної політики»? Чи не ущемляє вона права особистості?
53. Чому енергетична й ресурсна проблема має глобальний характер, хоча для багатьох країн світу вона не є гострою в цей час?
54. Назвіть країни світу, які мають у своєму розпорядженні найбільші запаси мінеральної сировини: вугілля, нафта, газ, залізна руда.
55. Які екологічні наслідки виникають при нераціональному використанні земельних (грунтових) ресурсів?
56. У чому складається унікальна роль лісів для нашої планети? Яку програму порятунку лісів могли б запропонувати ви?
57. Які багатства Світового океану освоюються зараз, а які будуть освоюватися у майбутньому?
58. Поясніть відмінності термінів: «земельні ресурси», «грунтові ресурси», «сільськогосподарські угіддя».
59. Як мінявся паливно-енергетичний баланс миру? Назвіть основні етапи.
60. Чи можна перебороти водний голод на нашій планеті?
61. Сформулюйте основні причини загострення глобальної продовольчої ситуації.
62. «У продовольчій проблемі поєднуються економічні, соціальні й політичні аспекти» - поясніть дане твердження.
63. Чому багато хто із країн, що розвиваються, змушені імпортувати продовольство, хоча в їхній економіці сільське господарство займає провідне місце?

64. Чи вважаєте ви, що збільшення самозабезпеченості країн, що розвиваються, продовольством допоможе вирішити продовольчу проблему в цих країнах? Або існують інші способи рішення даної проблеми?
65. Чи існує зв'язок продовольчої проблеми з іншими глобальними проблемами?
66. Чи можна стверджувати, що однією із причин тяжкого становища населення є нерівномірність у розподілі доходів?
67. Якими можливостями для збільшення виробництва продуктів харчування володіє сучасна наука? Наведіть приклади.
68. Що таке «зелена революція» і яка її роль у рішенні продовольчої проблеми?
69. Чому необхідне об'єднання зусиль всіх країн світу в рішенні глобальної продовольчої проблеми?
70. Укажіть відомі вам загальні риси й відмінності, що характеризують групу країн, що розвиваються.
71. Перелічіть основні показники, що характеризують соціально-економічну відсталість країн «третього світу»?
72. Як можна оцінити природні передумови для розвитку промисловості країн, що розвиваються?
73. Чи мають країни «третього світу» шанс виплатити зовнішній борг найближчим часом?
74. Які основні причини військових конфліктів на Африканському континенті в цей час? Наведіть конкретні приклади.
75. Які проблеми виникають в світі у зв'язку зі збереженням релігійної ворожнечі?
76. Які міста (агломерації) країн, що розвиваються, відносяться до числа найбільших у світі?
77. Поясніть вираз: «країнам, що розвиваються, належить важливе місце у всіх сферах діяльності світового співтовариства, і це значення буде безупинно зростати».
78. Перерахуйте та охарактеризуйте основні етапи впливу людини на природне середовище.
79. Світ на початку III тисячоліття: основні проблеми людства.
80. Чому сучасну епоху називають епохою глобальних проблем?
81. Що очікує людство в XXI столітті? (моделі розвитку світу).
82. Головні фактори деградації навколишнього середовища та географія їхнього прояву.
83. Особливості екологічних проблем у високорозвинених і країнах, що розвиваються.
84. Яким чином країни миру могли б об'єднати свої зусилля для рішення глобальної екологічної проблеми? (Які міжнародні проекти могли б запропонувати ви?)
85. Скільки нас зараз і скільки буде? (чи можливо пом'якшити гостроту демографічної ситуації у світі?)
86. Урбанізація – вузол проблем: географічні особливості.
87. Етнічні конфлікти в сучасному світі як чинник глобальної етнічної кризи.
88. Ресурси: виснаження або достаток?
89. Чи залишимо ми ресурси нашим нащадкам? (Раціональне й нераціональне використання природних ресурсів).
90. «Зелений покрив» Землі в небезпеці!
91. Демографічний фактор і продовольча проблема.
92. Регіональні контрасти в забезпеченні населення продовольством. Основні причини.
93. Усунення голоду й недоїдання – насущна проблема людства.
94. Країни «третього» й «четвертого» світу: багатоликий феномен.
95. Чому найбідніші країни світу усе більше відстають у своєму соціально-економічному розвитку?
96. Чи можна встановити у світі справедливий економічний порядок? (шляхи подолання соціально-економічної відсталості країн, що розвиваються).

97. Глобалізація: нова глобальна проблема чи шлях до загального процвітання планети?
98. Історія розвитку глобалістики.
99. Головні нормативні акти міжнародної спільноти щодо вирішення глобальних проблем людства.
100. Історія, сучасний стан й перспективи глобальних проєктів.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДО МОДУЛЬНИХ КОНТРОЛІВ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

1. Вкажіть глобальну проблему людства, яку відносять до проблем, які є результатом взаємовідносин між суспільством і природою?
 1. відвернення загрози ядерної війни
 2. енергетична
 3. боротьба з наркоманією та наркобізнесом
 4. боротьба з тероризмом

2. Які п'ять держав є членами «ядерного клубу»?
 1. Індія, Пакистан, КНДР, Іран, Ізраїль
 2. Індія, Пакистан, Велика Британія, Франція, Китай
 3. Велика Британія, Франція, Китай, США, Росія
 4. США, Росія, КНДР, Іран, Ізраїль

3. За прогнозами науковців на Землі до кінця 21 ст. проживатиме не більше ніж:
 1. 6-7,25 млрд. людей
 2. 9-9,25 млрд. людей
 3. 8-8,5 млрд. людей
 4. 10-10,5 млрд. людей

4. За останні 50 років кількість людей, що голодують, скоротилася майже вдвічі та становить:
 1. близько 400 млн. осіб
 2. близько 600 млн. осіб
 3. близько 700 млн. осіб
 4. близько 800 млн. осіб

5. До найбільш знедолених країн, де споживання продовольства на одну особу за енергетичною цінністю в середньому становить менше ніж 2000 ккал на день і продовжує знижуватись, належать:
 1. Монголія, Того, Ефіопія, Центральноафриканська республіка
 2. Малайзія, Філіппіни, Індонезія, Таїланд
 3. Аргентина, Бразилія, Марокко, Мексика
 4. Єгипет, Алжир, Марокко, Туніс

6. Найбільше поширення кислотні дощі отримали в :
 1. Австралії
 2. Китаї
 3. Бразилії
 4. Індонезії

7. До трьох основних шляхів розв'язання екологічних проблем НЕ належить:
 1. створення очисних споруд, знищення й переробка сміття
 2. створення й застосування природоохоронних («чистих») технологій виробництва

3. збільшення масштабів залучення природних ресурсів у виробництво
4. найбільш ефективне розміщення «брудних» виробництв
8. Загострення в другій половині 20 ст. проблеми надійного забезпечення людства паливом і сировиною НЕ спричинене:

1. підвищеною увагою до використання альтернативних матеріалів і джерел енергії
2. відносною обмеженістю розвіданих запасів деяких видів палива й сировини
3. зростаючими масштабами залучення природних ресурсів у виробництво
4. неоднаковою забезпеченістю запасами деяких видів палива і сировини окремих країн і регіонів

9. Розв'язання проблеми надійного забезпечення людства паливом і сировиною найменше пов'язано з:

1. використання досягнень науково-технічного прогресу
2. створення безвідходного виробництва
3. комплексним освоєнням вичерпаної сировини
4. створення природно-заповідних об'єктів

10. Світовий океан не має важливого значення для людства як:

1. один з регуляторів умов життя на Землі, «всесвітня кухня погоди»
2. середовище для створення супутникових систем глобального телефонного та телевізійного зв'язку
3. одне з джерел, що допомагають вирішити продовольчу проблему
4. середовище інтенсивного розвитку гірничодобувної та хімічної промисловості, електроенергетики

11. Формування цілісного світового господарства на основі розвитку обширних економічних зв'язків між фірмами, країнами й регіонами – це

1. Глобалізація господарського життя
2. Глобалізація економічного життя
3. Глобалізація нашого життя
4. Глобалізація життя

12. Об'єктивний соціальний процес, змістом якого є зростаючі взаємозв'язок і взаємозалежність національних економік, національних політичних і соціальних систем, національних культур, а також взаємодії людини й навколишнього середовища називається:

1. Глобалізацією
2. Інтеграцією
3. Глобалістикою
4. Націоналізацією

13. Скільки є політекономічних концепцій глобалізації?

1. 2
2. 3
3. 4
4. 5

14. Глобальні проблеми які полягають у недопущення світової ядерної війни й забезпечення стабільного миру, роззброєння, вирішення військових та регіональних конфліктів відносяться до :

1. політичних
2. природно-екологічних

- 3.соціально-економічних
- 4.наукових

15.Глобальні проблеми які полягають у необхідності ефективної й комплексної охорони навколишнього середовища, енергетична, сировинна, продовольча, боротьба з хворобами відносяться до :

- 1. політичних
- 2. природно-екологічних
- 3.соціально-економічних
- 4.наукових

16. Глобальні проблеми які полягають у необхідності стабілізувати розвиток світового співтовариства, ліквідація відсталості країн, що розвиваються, проблема розвитку людини, злочинність, стихійні лиха відносяться до :

- 1. політичних
- 2. природно-екологічних
- 3.соціально-економічних
- 4.наукових

17. Глобальні проблеми які полягають у необхідності освоєння космічного простору, довгострокове прогнозування відносяться до :

- 1. політичних
- 2. природно-екологічних
- 3.соціально-економічних
- 4.наукових

18. До глобальних проблем пов'язаних із сферою міжнародних відносин відносять:

- 1.проблема запобігання загрози нової світової війни, скорочення розриву на рівні економічного розвитку між Північчю і Півднем.
- 2. проблема голоду, проблема високої смертності і охорони здоров'я; “забруднення духовного середовища” проживання людства; міжнародного тероризму
- 3. екологічна, енергетична, демографічна, продовольча, сировинна.
- 4.проблема прискореного росту міст у світі.

19. До глобальних проблем пов'язаних із взаємодією особистості і суспільства відносять:

- 1.проблема запобігання загрози нової світової війни, скорочення розриву на рівні економічного розвитку між Північчю і Півднем.
- 2. проблема голоду, проблема високої смертності і охорони здоров'я; “забруднення духовного середовища” проживання людства; міжнародного тероризму
- 3. екологічна, енергетична, демографічна, продовольча, сировинна.
- 4.проблема прискореного росту міст у світі.

20. До глобальних проблем пов'язаних із взаємодією людини і природи відносять:

- 1.проблема запобігання загрози нової світової війни, скорочення розриву на рівні економічного розвитку між Північчю і Півднем.
- 2. проблема голоду, проблема високої смертності і охорони здоров'я; “забруднення духовного середовища” проживання людства; міжнародного тероризму
- 3. екологічна, енергетична, демографічна, продовольча, сировинна.
- 4.проблема прискореного росту міст у світі.

21.Наука про дискурс вирішення глобальних проблем називається:

- 1.Глобалізацією
- 2.Соціенженерією
- 3.Глобалістикою
- 4.Прогнозуванням

22. Глобальна екологічна проблема, яка зумовлена глобальними змінами природного середовища на Землі, зумовлених змінами теплового балансу атмосфери, циркуляції вод океану і круговороту води називається:

- 1.Глобальні зміни клімату
- 2.Викиди парникових газів
- 3.Використання відновлюваних природних ресурсів
- 4.Скорочення біорізноманітності, тобто загибель багатьох видів

23. Глобальна екологічна проблема, яка є однією з головних причин глобального потепління, оскільки викиди затримують теплове випромінювання Землі, створюючи так званий парниковий ефект називається:

- 1.Глобальні зміни клімату
- 2.Викиди парникових газів
- 3.Використання відновлюваних природних ресурсів
- 4.Скорочення біорізноманітності, тобто загибель багатьох видів

24. Глобальна екологічна проблема, яка зумовлена загибеллю багатьох видів (особливо великих тварин) внаслідок безмірного непомірного знищення, а також знищення природних місцепомешкань тварин і рослин людиною, що є однією з ознак деградації природних систем називається:

- 1.Глобальні зміни клімату
- 2.Викиди парникових газів
- 3.Використання відновлюваних природних ресурсів
- 4.Скорочення біорізноманітності

25. Глобалізація це:

- а) Це об'єктивний соціальний процес, змістом якого є зростаючі взаємозв'язок і взаємозалежність національних економік, політичних і соціальних систем, культур, а також взаємодії людини й навколишнього середовища.
- б) Співвідношення відповідних частин
- в) Формування цілісного світового господарства на основі розвитку обширних економічних зв'язків між фірмами, країнами й регіонами.
- г) Необхідність ефективно й комплексно охорони навколишнього середовища, енергетична, сировинна, продовольча, боротьба з хворобами тощо

26. Які існують підходи до визначення глобалізації :

- А)Конфліктний і культурологічний;
- Б)Політичний і конфліктний;
- В) Культурологічний , екологічний,коплексний;
- Г) Екологічний,політичний,культурологічний.

27. Глобалізація поділяється на:

- А) Внутрішню і зовнішню;
- Б)Кількісну і якісну;
- В) Об'єктивну і суб'єктивну;
- Г) Макро глобалізація і мікро глобалізація;

28. Суб'єктивна глобалізація це:

А) Відображає історичний процес формування єдиного міжцивілізаційного, міжнаціонального простору в усіх сферах життя людей на основі міжнародного поділу праці й діалогу цивілізацій.

Б) Відбиває ідеологію ринку, зміст і правила якої диктують Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, індустріально розвинені країни, олігархічні країни.

В) Являє собою якісно новий етап закономірного об'єктивного розвитку світового простору ринкової цивілізації обміну;

29. Скільки існує періодів розвитку науки в глобальному світі :

А) 7

Б) 12

В) 4

Г) 2

30. Лінійна концепція глобального розвитку передбачає:

А) Неухильне, без зупинок і падінь сходження до висот розуму, справедливості, миру й добра

Б) Небачені катастрофи в усіх сферах людського існування: диктатури й геноцид, масові репресії, атомні бомбардування й аварії, загроза атомного знищення світу та ін.

В) Освіту, становлення та занепад людських спільнот.

Г) Утрата сенсу й логіки у всьому та осягненні сенсу існування за допомогою інтуїції, осяяння, проникливості.

31. Що підірвало ідею прогресивного розвитку?

А) Економічна і екологічна криза;

Б) Занепад людських спільнот;

В) Переважання ринкових сил в економіці;

Г) Політичні революції та світові війни.

32. В якій період розвитку науки в глобальному світі відбувається постмодерністська розкутість?

А) 1

Б) 5

В) 4

Г) 2

33. Що можна віднести до основних тенденцій процесу сучасної глобалізації :

А) Небачені катастрофи в усіх сферах людського існування

Б) Підсилення й поглиблення інтеграції світової економіки та інтернаціоналізації світоустрою

В) Освіта, становлення та занепад людських спільнот

Г) Розвиток регіональних організацій

34. Скільки існує факторів глобалізації?

А) 16

Б) 7

В) 5

Г) 9

35. Що не відноситься до суб'єктів світогосподарських процесів?

А) Країни «великої вісімки»

- Б) Регіональні організації
- В) Міжнародні організації
- Г) Малі міста

36. Що відноситься до політичних проблем?

- А) Недопущення світової ядерної війни й забезпечення стабільного миру
- Б) Боротьба з хворобами
- В) Ліквідація відсталості країн
- Г) Довгострокове прогнозування

37. Що відноситься до соціально – економічних проблем?

- А) Необхідність ефективної й комплексної охорони навколишнього середовища
- Б) Проблема розвитку людини, злочинність, стихійні лиха
- В) Освоєння космічного простору
- Г) Вирішення військових та регіональних конфліктів

38. Що відноситься до наукових проблем?

- А) Злочинність
- Б) Довгострокове прогнозування
- В) Вирішення регіональних проблем
- Г) Стабільність розвитку світового співтовариства

39. Глобальними вважаються проблеми, які:

- А) Мають загальносвітовий характер
- Б) Мають структурні зміни у використанні існуючих невідновлюваних видів енергії, а саме: збільшення частки вугілля в енергобалансі при зменшенні частки нафти й газу.
- В) Вивчення запасів усіх ресурсів із використанням найновіших досягнень НТР
- Г) Мають необхідність у створенні екологічно чистої вугільної енергетики

40. Коли виникли глобальні проблеми сучасності?

- А) в першій половині XX ст.
- Б) в першій половині XIX ст.
- В) у другій половині XX ст.
- Г) у другій половині XIX ст.

41. Що спричинило виникнення глобальних проблем сучасності?

- А) зменшення темпів промислового виробництва
- Б) стрімкий розвиток виробничих сил
- В) зміна влади в ряді країн
- Г) соціально-економічні зміни

42. Глобальні проблеми сучасності характеризуються:

- А) динамізмом, гостротою та планетарними масштабами
- Б) стійкістю та локальними масштабами
- В) Динамізмом в локальних масштабах
- Г) стійкістю в глобальних масштабах

43. Скільки виділяють груп глобальних проблем сучасності?

- А) 10
- Б) 3
- В) 9

Г) 5

44. Яка наука займається вивченням глобальних проблем сучасності?

- А) екологія
- Б) демографія
- В) глобалістика
- Г) географія

45. Перший саміт Землі відбувся у...?

- А) 1986 р.
- Б) 1990 р.
- В) 1991 р.
- Г) 1992 р.

46. Сукупність життєво важливих ідей, проблем, питань, що стосуються всієї земної кулі, від яких залежить подальший прогрес суспільства – це:

- А) локальні проблеми
- Б) регіональні проблеми
- В) глобальні проблеми сучасності
- Г) міжнаціональні проблеми

47. Скільки існує критеріїв виділення глобальних проблем сучасності?

- А) 4
- Б) 8
- В) 10
- Г) 5

48. Глобальні проблеми сучасності свідчать про:

- А) важливість зменшення темпів промислового виробництва
- Б) необхідність переходу до нового типу культури
- В) необхідність перегляду зовнішньоекономічних відносин
- Г) кризу сучасного світу

49. До найбільш серйозних проблем належать:

- А) геополітичні та соціально-економічні
- Б) конфесійні, расові й етнічні
- В) внутрішньосистемні
- Г) всі перераховані групи проблем

50. В яких країнах спостерігається найбільший приріст населення?

- А) країнах Європи та Америки
- Б) країнах Азії
- В) країнах, що розвиваються
- Г) приріст населення відбувається рівномірно

51. Для країн, що розвиваються, характерно:

- А) велика кількість людей, які потерпають від голоду
- Б) збільшення обсягів промислових викидів
- В) стабільний розвиток економіки
- Г) політична нестабільність

52. Вживання цивілізації залежить від:

- А) прискорення темпів економічного розвитку

- Б) вирішення локальних військових конфліктів
- В) успішне вирішення глобальних проблем сучасності
- Г) все перераховане має однаковий вплив на подальшу долю людства

53. До джерел глобальних проблем сучасності відносять:

- А) посилення зв'язків між людиною і природою
- Б) виникнення суперечностей в системі «людина-природа» та «людина-людина»
- В) посилення зв'язків в системі «людина-суспільство»
- Г) посилення впливу природи на життєдіяльність людини

54. До числа найважливіших глобальних екологічних проблем відносяться:

- А) скорочення біорізноманітності
- Б) виснаження природних ресурсів та перешкоджання їх відновленню
- В) викиди парникових газів та зміни клімату
- Г) все зазначене належить до глобальних екологічних проблем

55. До основних груп глобальних проблем належить?

- А) проблеми в сфері міжкультурних відносин
- Б) проблеми в сфері взаємодії людини з природою
- В) проблеми економічного характеру
- Г) проблеми, пов'язані з виникненням конфліктів між країнами

56. Вирішенню глобальних проблем сучасності сприятиме?

- А) удосконалення та модернізація способів використання енергії
- Б) вдосконалення систем виробництва товарів
- В) встановлення порозуміння між керівництвом країн
- Г) збалансування обсягів використання природних ресурсів

57. Які основні показники гіподинамії?

- 1) підвищення рухової активності організму
- 2) недолік руху
- 3) надто велике навантаження на м'язи
- 4) перенасичення киснем

58. Що не належить до причин розвитку гіподинамії:

- 1) надмірне використання транспорту
- 2) занадто довгий постільний режим
- 3) недостатні заняття спортом
- 4) занадто рухливий спосіб життя

59. Що з переліченого не входить до основних симптомів гіподинамії:

- 1) безсоння
- 2) швидка стомлюваність
- 3) сповільнене серцебиття
- 4) нестабільне емоційний стан.

60. Скільки організму потрібно хвилин, щоб «знешкодити» викид адреналіну при інформаційній втомі?

- 1) 30 хвилин

- 2) 25 хвилин
- 3) 20 хвилин
- 4) 35 хвилин

61. За прогнозами Всесвітньої організації охорони здоров'я ХХІ століття стане:

- 1) століттям алергії
- 2) століттям цукрового діабету
- 3) століттям наркоманії
- 4) століттям інформаційної втоми

62. Яка з перелічених хвороб відноситься до захворювань, яких називають «тихими вбивцями»?

- 1) цукровий діабет
- 2) інтернет-залежність
- 3) ігроманія
- 4) гіпертонічна хвороба

63. Яке із захворювань розвивається після 40 років?

- 1) синдром метушливого життя
- 2) цукровий діабет
- 3) алергія
- 4) гастрит

64.3 чим НЕ пов'язано посилення алергенного навантаження на людину?

- 1) зайва лікарська терапія
- 2) стресові навантаження
- 3) фізичні навантаження
- 4) зміни в кліматі

65.3 якими соматичними порушеннями НЕ може супроводжуватися інтернет-залежність?

- 1) сухість в очах
- 2) біль у спині
- 3) головний біль
- 4) біль у колінах

66. До яких змін НЕ призводить Інтернет-залежність?

- 1) зміни в характері
- 2) ігнорування домашніх обов'язків
- 3) випадіння волосяного покриву
- 4) загальна байдужість

67. Що багато дослідників вважають серйозною соціальною проблемою ХХІ століття, яка створює небезпеку для частини населення?

- 1) ігроманія
- 2) цукровий діабет
- 3) гіпердинамічна хвороба
- 4) синдром метушливого життя

68. З чим НЕ пов'язане щорічне збільшення кількості хворих на СНІД?

- 1) з погіршенням економічних умов у державі
- 2) зі збільшенням людей, які відносяться до групи ризику
- 3) з погіршенням медичного обслуговування населення
- 4) з екологічними проблемами суспільства

69.Через скільки років очікується, що у світі будуть хворіти на цукровий діабет 250 млн. осіб?

- 1) 9
- 2) 10
- 3) 12
- 4) 14

70.200 років тому людина вживала всього лише 5-6 кг цукру на рік. На сьогоднішній день ця цифра становить..?

- 1) 40-50 кг
- 2) 30-40 кг
- 3) 50-60 кг
- 4) 20-30 кг

71.Що відбувається, коли інсулін починає діяти на жирову клітину?

- 1) покращується ліпідний обмін
- 2) виробляється величезна кількість ендокринного жиру
- 3) надмірна пітливість
- 4) виробляється величезна кількість ендогенного жиру

72.Згідно опитувань основною загрозою миру респонденти вважають:

- дії США та Ізраїлю
- дії України та Франції
- дії Індії та Японії
- дії США та України

73.Країни, що розвиваються- це:

- країни Азії
- країни Африки
- країни Азії, Африки і Латинської Америки
- Латинської Америки

74.Ознаками слаборозвинутих країн НЕ є:

- низький рівень розвитку продуктивних сил
- монокультурний характер розвитку сільського господарства
- панування докапіталістичних форм власності
- науково технічна революція

75.Провідну роль державного укладу зумовлюють:

- роль держави і державного сектору економіки у боротьбі за економічну незалежність;
- монокультурний характер розвитку сільського господарства і гіпертрофований розвиток окремих галузей, що працюють на експорт

- нафтодолари і за відносно незначної кількості населення забезпечили його високий життєвий рівень із наявною істотною диференціацією
- низький життєвий рівень більшості населення

76. В групу ОПЕК входять країни:

- Аргентина, Бразилія, Мексика, Малайзія, Сінгапур, Гонконг, Тайвань, США
- Аргентина, Бразилія, Мексика, Малайзія, Сінгапур, Гонконг, Тайвань, Південна Корея
- Україна, Бразилія, Мексика, Малайзія, Сінгапур, Гонконг, Тайвань, Південна Корея
- Франція, Бразилія, Мексика, Малайзія, Сінгапур, Гонконг, Тайвань, Південна Корея

77. Більшість країн колишнього СРСР створили:

- СНД
- ООН
- ДКС
- УТП

78. Держави з перехідною економікою:

- РЕВ і країни СРСР
- США
- Країни Азії
- Країни Європи

79. Населення країн, що не пройшли стадію індустріалізації зайняте:

- наукою.
- нічим
- здебільшого зайняте у сільському господарстві
- виїздом з країни

80. Скільки нагромаджено тисяч тон різних ядерних боєзарядів:

- 100
- 50
- 70
- 250

81. Скільки % населення проживає країнах Азії, Африки і Латинської Америки :

- 10%
- 20%
- 40%
- 50%

82. Предмет дослідження соціального прогнозування і глобальних проблем сучасності?

- А) Майбутнє суспільства
- Б) глобальні проблеми

- В) сучасне суспільство
Г) потепління
83. Яка причина прагнення заглянути за завісу, що відокремлює сьогоднішнє від прийдешнього?
А) цікавість
Б) Заради успіху своєї діяльності
В) бажання щось змінити
Г) інше
84. Соціальний прогноз – це
А) Науково обґрунтоване судження про можливі стани об'єкта в майбутньому і про альтернативні шляхи і строки їхнього здійснення
Б) соціальне судження про майбутнє суспільства
В) можливі шляхи вирішення проблем
Г) жодної правильної відповіді
85. Наукове прогнозування ґрунтується на:
А) Знанні законів і тенденцій розвитку об'єкта, а також його оточення
Б) оточенні об'єкта
В) Розвитку об'єкта
Г) всі відповіді правильні
86. Підставою прогнозу називають
А) Знанні законів і тенденцій розвитку об'єкта, а також його оточення
Б) наявність проблеми
В) жодної правильної відповіді
Г) всі відповіді правильні
87. Які дані виділяють у підставі прогнозування?
А) Профільні і фонові
Б) основні і другорядні
В) постійні і тимчасові
Г) нові та старі
88. У суспільних процесах можливість перетворюється в дійсність через:
А) Діяльність людей
Б)плинність часу
В) можливість дії
Г) всі відповіді правильні
89. Що таке "ефекту Едіпа" ?
А) Прогнози можуть "само здійснюватися" або "само-руйнуватися", якщо діяти відповідно прогнозам
Б) прогнози не здійснюються, що б ти не робив
В) Немає такого ефекту
Г) прогнози обов'язково здійснюються
90. Які три основні методи розробки прогнозів?
А) S екстраполяція; S моделювання; S експертні оцінки.
Б) експертні оцінки, мотивація і вміння заглядати в майбутнє
В) мотивація, інформація, дія

Г) їх є чотири

91. Екстраполяція це?

- А) Продовження висновків, пізнаних тенденцій розвитку об'єкта, законів у майбутнє.
- Б) це подання об'єкта в спрощеному, схематичному виді, зручне для одержання висновків прогнозного характеру
- В) обидві відповіді правильні
- Г) жодної правильної відповіді

92. Моделювання це ?

- А) продовження висновків, пізнаних тенденцій розвитку об'єкта, законів у майбутнє.
- Б) Це подання об'єкта в спрощеному, схематичному виді, зручне для одержання висновків прогнозного характеру
- В) обидві відповіді правильні
- Г) жодної правильної відповіді

93. Прогнозна оцінка експерта це?

- А) Оцінка людини, здатної більш-менш об'єктивно і професійно надати висновки про перспективи відповідного явища.
- Б) подання об'єкта в спрощеному, схематичному виді, зручне для одержання висновків прогнозного характеру
- В) продовження висновків, пізнаних тенденцій розвитку об'єкта, законів у майбутнє.
- Г) немає правильної відповіді

94. Який метод спрощує, полегшує дослідження

- А) Метод моделювання
- Б) метод експертних оцінок
- В) метод прогнозування
- Г) метод екстраполяції

95. Коли виникла глобалістика та глобальне прогнозування?

- кінець ХІХ ст.
- середина ХХст.
- кінець ХХст.
- початок ХХІ ст.

96. В якому році було засновано міжнародну неурядову організацію Римський клуб?

- 1948
- 1958
- 1968
- 1978

97. Хто був автором статті «Світ через півстоліття»?

- А.Печчеї
- А.Сахаров
- В.Вернадський
- Дж.Форрестер

98. Яка частка населення країн що розвиваються, страждає від недоїдання?

- менше 20%
- 30-40%
- 40-50%

-50-60%

99. Через скільки років на думку Д. Медоуза природні ресурси стануть вкрай дорогими?

-100

-150

-200

-250

100. Скільки моделей побудовано на підставі базової моделі?

А) 5 моделей

Б) 7 моделей

В) 6 Моделей

Г) нема таких моделей

101. За Тоффлером істотними рисами перехідного періоду не є:

А) поступовий перехід від традиційних викопних джерел енергії до нетрадиційних;

Б) заміна масового виробництва виробництвом товарів і послуг, чітко орієнтованих на споживача;

В) заміна нуклеарної сім'ї "багатоформною";

Г) перехід до сільського господарства

102. Глобальні проблеми виділяють:

А) по об'єкту, по широті охоплення дійсності

Б) тільки по об'єкту

В) лише по широті охоплення дійсності

Г) жодної правильної відповіді

103. Виникнення глобальних проблем у ХХ-ому столітті пов'язане з тим, що:

А) людська діяльність набула планетарний характер

Б) людська діяльність набула локальний характер

В) обидві відповіді правильні

Г) жодної правильної відповіді

104. З якою метою був створений Римський клуб?

А) для обговорення і досліджень глобальних проблем

Б) для обговорення і досліджень проблем девіацій

В) для обговорення і досліджень проблем соціалізації

Г) для обговорення і досліджень військових проблем

Оберіть одну правильну відповідь з декількох запропонованих.

105. Глобальні екологічні проблеми викликані в першу чергу:

а) геологічними процесами;

б) космічними факторами;

в) високими темпами прогресу ;

г) зміною клімату.

106. Основними природними факторами, що впливають на чисельність людських популяцій є:

а) особливості рельєфу місцевості;

б) харчові ресурси і хвороби;

в) особливості клімату;

г) географічне положення країни.

107. Раціональне природокористування передбачає:

- а) діяльність, спрямовану на задоволення потреб людства;
- б) діяльність, спрямовану на науково обґрунтоване використання, відтворення та охорону природних ресурсів;
- в) видобуток і переробку корисних копалин;
- г) заходи, що забезпечують промислову і господарську діяльність людини.

108. Корисні копалини надр планети відносяться до:

- а) невичерпним природним ресурсам;
- б) поновлюваних природних ресурсів;
- в) не поновлюваних природним ресурсам;
- г) поповнюється ресурсам.

109. Вирубка лісових масивів призводить до:

- а) збільшення видової різноманітності птахів;
- б) збільшення видового різноманіття ссавців;
- в) зменшенню випаровування;
- г) порушення кисневого режиму.

110. Недолік питної води викликаний, в першу чергу:

- а) парниковим ефектом;
- б) зменшенням обсягу ґрунтових вод;
- у) забрудненням водойм;
- г) засоленням ґрунтів.

111. Парниковий ефект виникає в результаті накопичення в атмосфері:

- а) чадного газу;
- б) вуглекислого газу;
- в) діоксиду азоту ;
- г) оксидів сірки.

112. Важлива роль атмосфери полягає в тому, що вона захищає живі організми від:

- а) різких коливань температури;
- б) канцерогенних речовин;
- в) радіоактивного забруднення;
- г) збудників захворювань.

113. Від жорсткого ультрафіолетового випромінювання живі організми захищають:

- а) водяні пари
- б) хмари
- в) озоновий шар
- г) азот

114. Руйнування озонового шару веде до збільшення захворювань:

- а) шлунково-кишкового тракту;
- б) серцево-судинної системи;
- в) шкіри;
- г) органів дихання.

115. При руйнуванні люмінесцентних ламп виділяються небезпечні для здоров'я іони:

- а) ртуті;
- б) свинцю;

- в) кальцію;
- г) кобальту.

116. Найпоширенішими захворюваннями, які виникають в результаті погіршення екологічної обстановки, є:

- а) хвороби опорно-рухової системи;
- б) інфекційні хвороби;
- в) серцево-судинні та онкологічні захворювання;
- г) хвороби травного тракту.

117. Речовини, що викликають ракові захворювання, називають:

- а) біогенними;
- б) канцерогенними;
- в) пірогенними;
- д) абіогенним.

118. Найбільші кількість речовин, що забруднюють біосферу, припадає на:

- а) підприємства хімічної та вугільної промисловості;
- б) сільське господарство;
- в) побутову діяльність людини;
- г) транспортні засоби.

119. Що вивчає класична екологія?

- А) відношення організмів між собою і навколишнім їх середовищем;
- б) різноманітних тварин і рослин;
- в) інфекційні захворювання людей і тварин;
- г) рослинні співтовариства континентальних територій.

120. Екологічний моніторинг, як інформаційна система є підставою для:

- а) екологічного менеджменту;
- б) екологічної освіти та виховання;
- в) розгортання наукових досліджень;
- г) розгортання системи спостереження за станом природних і впливають на них техногенних об'єктів.

121. Найвищим, замикаючим показником екологічного благополуччя урбанізованих територій є:

- а) рівень медичного обслуговування громадян;
- б) частота звернення громадян до поліклініки у зв'язку з гострими інфекційними захворюваннями;
- в) стан здоров'я населення;
- г) рівень реалізації соціальних програм.

122. До абіотичних екологічних факторів належать:

- а) фітоценози, що визначають хід біологічної продуктивності;
- б) ґрунт, включаючи ґрунтових мікроорганізмів і ґрунтову вологу;
- в) ґрунтова волога, повітря і підстилають гірські породи;
- г) сонячна радіація і продуценти, використовують її для виробництва біомаси.

123. Що розуміється під процесами урбанізації:

- а) процес прискорення науково-технічного прогресу;

- б) доцільне в екологічному відношенні територіальне поєднання виробничих комплексів і житлових територій;
- в) некерований процес розвитку інфраструктури, що забезпечує формування міста;
- г) важко контрольований зростання міст в результаті концентрації виробництва і населення.

124. Які показники благополучного стану екологічних систем в природних умовах:

- а) нормальне поєднання рослин і тварин;
- б) наявність в екосистемах трофічних ланцюгів;
- в) відсутність хижих тварин, здатних порушити рівновагу в системі хижак - жертва;
- г) біологічна продуктивність і видову різноманітність рослинних угруповань, що відповідає зональним характеристикам.

125. Надійним показником благополуччя екології міського середовища є:

- а) хороший стан здоров'я його жителів;
- б) чистота вулиць та інших територій загального користування;
- в) достатня, що відповідає будівельним нормативам, кількість зелених насаджень;
- г) чистота повітряного і водного середовищ міста.

126. Як співвідносяться між собою поняття біогеоценоз і екосистема?

- А) як синоніми;
- б) біогеоценоз - об'єктивно існуюча реальність, тоді як екосистема - є відображення цієї реальності в нашій свідомості, яке визначається цілями дослідження;
- в) екосистема являє собою окремий випадок біогеоценозу;
- г) біогеоценоз являє собою окремий випадок екосистеми.

127. Що таке біосфера Землі?

- А) область життя, що охоплює інші земні оболонки;
- б) поверхню континентів і архіпелагів;
- в) ґрунт і частина атмосфери, розташована безпосередньо над нею;
- г) ґрунтово-рослинний шар Землі і світлова зона морів і океанів.

128. Що таке екосистема?

- А) асоціація рослинності, що займає певне положення в просторі, що відрізняється від суміжних асоціацій;
- б) єдиний природний комплекс, утворений живими організмами і середовищем їх проживання, в якому живі й відсталі компоненти взаємозв'язані обміном речовини, енергії та інформації;
- у) єдиний природний комплекс, що включає рослинність, ґрунт і підстилають гірські породи;
- г) поєднання рослинних і тваринних організмів, взаємопов'язаних обміном речовини, енергії та інформації, що займає певну територію.

129. Що таке парниковий ефект і які викликають його причини:

- а) збільшення середньорічної температури шару повітря в результаті зміни сонячної активності;
- б) зниження величини сонячної радіації за рахунок збільшення запиленості та задимленості атмосфери;
- в) збільшення середньорічної температури повітря за рахунок зміни оптичних властивостей атмосфери;
- г) збільшення середньорічної температури повітря внаслідок зміни напрямку морських течій.

130. Які наслідки парникового ефекту?

- А) зменшення кількості опадів, що випадають;
- б) регресія (пониження) рівня світового океану;
- в) зрослі темпи і обсяги випаровування з поверхні океанів;
- г) кількість техногенної енергії, необхідної людям, залишиться постійним.

131. Що означає стан гомеостазу екологічної системи?

- А) стан внутрішньої динамічної рівноваги;
- б) нерівноважний стан, викликане зовнішнім впливом;
- в) стан активно протікають процесів сукцесії ;
- г) стан деструкції рослинних угруповань екосистеми;

132. У чому полягає принцип виключення Г.Ф. Гаузе?

- А) неможливий розвиток екосистем при техногенному тиску
- б) сукцесія не може протікати в умовах нестачі вологи або сонячної енергії
- в) два види не можуть існувати в одній і тій же місцевості, якщо їх екологічні потреби ідентичні
- г) екосистема не досягне клімаксного стану в разі автотрофної сукцесії

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Глобальні проблеми сучасності : підручник / [кол. авт.]; за ред. В. С. Бакірова (голова), А. П. Голікова, О. А. Довгаль, В. А. Пересадько, В. І. Сідорова. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. – 632 с
2. Глобальна економіка: навчальний посібник / Т.В. Шталь, Ю.Б. Доброскок, О.О. Тищенко, Н.В. Проскурніна, Ю.О. Світлична – Харків: Видавництво «Форт», 2016. – 358 с.
3. Книш М. М. Політико-географічна глобалістика. Львів : Видавництво Львівського університету ім. І. Франка, 2014.
4. Книш Мирослава Глобальні проблеми людства : навч. посібник / Мирослава Книш, Любов Котик. — Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. — 330 с.
5. Книш М., Котик Л. Глобальні проблеми людства: навч. посібник. Львів: Простір-М, 2021. 130 с.
6. Кононенко О.Ю. Актуальні проблеми сталого розвитку: навчально-методичний посібник / О.Ю.Кононенко. – К.: ДП «Прінт сервіс», 2016. – 109 с.
7. Лукашевич В.М. Глобалістика: навч.посібник / В.М. Лукашевич; [2-ге вид., доп. і перероб.]. – Львів: Новий Світ – 2000, 2010. – 440 с.
8. Методи оцінки екологічних втрат: Монографія / За ред. д.е.н. Л.Г. Мельника та к.е.н. О.І. Корінцевої. - Суми: ВТД „Університетська книга”, 2004. - 288 с.
9. Моделювання і прогнозування стану довкілля : підручник / В. М. Боголюбов, Л. М. Полетаєва [та ін.] ; ред. В. І. Лаврик. - К. : Академія, 2010. - 397 с. : табл., іл. - (Сер. "Альма-матер"). - Бібліогр.: с. 391-397.
10. Моніторинг довкілля : підручник / Володимир Боголюбов [та ін.] ; за ред. Володимира Боголюбова і Тімура Сафранова ; М-во освіти і науки України. - Херсон : [б. в.], 2012. - 528,[1] с. : іл., табл. - Бібліогр. с. 513-520.
11. Міжнародні економічні відносини: підручник / за ред. А. П. Голікова, О. А. Довгаль. – Х.:ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 464 с.

12. Основи стійкого розвитку: Навчальний посібник / За заг. ред. проф. Л.Г.Мельника. - Суми: "Університетська книга", 2005. -654 с.
13. Світова економіка : підручник / за ред. А. П. Голікова, О. А. Довгаль. – Х. : ХНУ імені В. Н.Каразіна, 2015. – 268 с.
14. Царик Л.П. Глобальні проблеми сучасності. Практикум до виконання семінарських, лабораторних та індивідуальних науково-дослідних завдань/ Л.П.Царик – Тернопіль, 2016 –40 с.
15. Шищенко П.Г. Конструктивно-географічні основи раціонального природокористування/ П.Г.Шищенко, О.П.Гавриленко – К.: ДП «Прінт Сервіс», 2015. – 395 с.
16. Талєб Н., Чорний лебідь. Про (не) ймовірне у реальному житті. 3-тє вид., К.: Наш формат, 2020,392с.
17. Талєб Н., Антикрихкість. Про (не)вразливе у реальному житті». 2-тє вид., К.: Наш формат, 2019,400с.
18. Талєб Н., Обдурені випадковістю. Незрима роль шансу в житті та бізнесі, 2020, с.320
19. Харарі Ю.Н. 21 урок для 21 століття. 2-тє вид., К.: Форс Україна, 2019, 416с.
20. Харарі Ю.Н.Людина розумна. 2-тє вид., Book Chef, 2019, 544с.
21. Харарі Ю.Н.Людина божественна.За лаштунками майбутнього. 2-тє вид., Book Chef, 2018, 512с.

Допоміжна

22. Глобальні проблеми людства початку ХХІ ст. (На прикладі біженців, вимушених переселенців та нелегальних мігрантів) [Текст] / О. Г. Лавєр // Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Історія / відп. за вип. Н.П. Керецман. – Ужгород : Говерла, 2017. – Вип. 1 (36). – С. 89-99. – Бібліогр.: с.96-98
23. Глобальні економічні проблеми та шляхи їх вирішення. Зеліч В.В., Крупчинський А.І. Інноваційний розвиток економіки: вітчизняна та світова практика: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 20-21 травня 2016 р.). – Львів: Громадська організація «Львівська економічна фундація», 2016.- С. 20-23.
24. Дейлі Г. Поза зростанням: Економічна стратегія сталого розвитку / Пер. з англ. – К.: Інтелсфера, 2002.
25. Клімат майбутнього без загрози для життя / Укл.: Вишневецька Н., Колішевський Є. та ін. – Д.: Сиріус, 2002. – 23 с.
26. Іващенко, М. В., Іващенко, М. В., Киселюк, В. А., Киселюк, В. А., Киселюк, Ю. Є., & Киселюк, Ю. Е. (2018). Глобальні проблеми людства та їх прояв в Україні. [http://www.lef.lviv.ua/files/archive/journal/2018/1\(19\)_2018.pdf#page=20](http://www.lef.lviv.ua/files/archive/journal/2018/1(19)_2018.pdf#page=20) Ляшенко Д. Глобальні проблеми сучасності. // Географія та основи економіки в школі.2004. – №2. – С. 25–29.
27. Олійник Я., Степаненко А. Глобальні проблеми людства: контексти виникнення // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2006. – №38. – С. 3–4.
28. Голіков А. П. Глобальна демографічна проблема: стан та перспективи/ Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, сер. «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм», Вип. 5. – Харків. – 2016. – С. 6-13.
29. Сабадаш, Ю. С. (2011) Глобальні проблеми сучасності та "Римський клуб". ВІСНИК Житомирського державного університету імені Івана Франка (57). pp. 17-22.

30. Краєвська, О. (2012). Базів Ннаталія. Торгівля людьми як глобальна проблема сучасності. Вісник Львівського університету. Сер.: Міжнародні відносини, (31), 111-117.
31. КОВАЛЬ, Владислав І. Римський клуб і дослідження глобальних проблем. 2021. <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/31704>
32. Молчанова, Е. (2016). Філософія глобальних проблем у контексті нового економічного порядку. Міжнародна економічна політика, (1), 103-125.
33. Співак В.М. (2010). Другий тип глобалізації: проблеми та перспективи дослідження. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, 1(3)

Нормативна та інструктивна:

1. Віденська Конвенція про охорону озонного шару (Відень, 1985 р.)
2. Декларація Ріо-де-Жанейро Конференції ООН по навколишньому середовищу й розвитку (1992 р.)
3. Декларація тисячоліття ООН (Нью-Йорк, 18 вересня 2000 р.)
4. Договір про заборону випробувань ядерної зброї в атмосфері, у космічному просторі й під водою (1963 р.)
5. Договір про Космос – Договір про принципи діяльності держав по дослідженню й використанню космічного простору, включаючи Місяць й інші небесні тіла (1967 р.)
6. Договір про Антарктику (Вашингтон, 1959 р.)
7. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (1968 р.)
8. Договір Паротонга (1985 р.)
9. Договір Тлателолко (1967 р.)
10. Конвенція ООН із морського права (Монтего-Бей, 1982 р.)
11. Монреальський протокол з речовин, що руйнують озонний шар (Монреаль, 1987 р.)
12. Офіційні тексти підсумкових рішень Всесвітнього саміту по сталому розвитку – Йоганнесбурзька декларація (Йоганнесбург, 26 серпня – 4 вересня 2002 р.)
13. Принципи природоохоронної політики (Париж, 1990 р.)
14. Рамкова конвенція ООН зі зміни клімату (Нью-Йорк, 1992 р.)
15. Стокгольмська Декларація ООН із проблем навколишнього середовища (1972 р.)
16. Угода про Місяць – Угода про діяльність держав на Місяці й інших небесних тілах (1979 р.)